

MUNZUR ÇEM • Qurzeli Usiv'in 70 Yılı

MUNZUR ÇEM 1947 yılında Bingöl'ün Kiğı ilçesine bağlı Qurze'de dünyaya geldi. 1966'da Diyarbakır Sağlık Koleji'ni bitirdi. Bir yandan sağlık memuru olarak çalışırken, Özel Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu'nu bitirdi. 1975'ten 1980'e kadar Sayıştay'da çalıştı. 1975'de yayın hayatına giren aylık *Özgürlük Yolu* dergisi ile 1987'de çıkmaya başlayan 15 günlük Kürtçe-Türkçe *Roja Welat* gazetesinde yazdı. Kürtçe (Kırmancca ya da Zazaca) yazma denemeleri de bu yıllara rastlar. 1980 askerî darbesinden kısa bir süre önce, politik faaliyetlerinden dolayı polis tarafından aranmaya başlayınca yurtdışına çıktı. 1980 sonlarından 1984'ün başlarına kadar Almanya'da yayımlanan aylık *Denge KOMKAR* gazetesi redaksiyon sorumlusu olarak politik gazetecilik çalışmalarını sürdürdü. 1984'te yerleşerek iltica talebinde bulunduğu İsveç'in vatandaşı oldu. 1997'den bu yana yaşamını Almanya'da sürdürmektedir. Döneme göre değişik takma adlar kullanarak yazan yazarın şu ana kadar yayımlanmış 20'den fazla kitabı, broşürleri ve çeşitli dergi ve gazetelerde çıkmış çok sayıda makalesi vardır. 1996'dan beri Kırmancca (Zazaca) standartlaştırma çalışması yapan "Vate Çalışma Grubu" içerisinde yer alıyor. Kırmancca çıkan *Vate* dergisi redaksiyonu sorumlusudur.

İletişim Yayınları 1974 • Anı Dizisi 61

ISBN-13: 978-975-05-1440-1

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

DIZI KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

MUNZUR ÇEM

Qurzeli Usiv'in 70 Yılı

İçindekiler

TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ	9
BİRİNCİ BÖLÜM	15
Çocukluğum ve ailemizin dağılması	15
Şîx Seîd (Şeyh Sait) başkaldırısı ve bizimkilerin tutumu	16
Ermeni katliamı üzerine birkaç söz	18
Bacağım kırılıyor	21
Talihsiz bir kavga ve bir ölüm	22
Bir barış çabası boşa gidiyor	23
Köyden Ayrılıyoruz	24
Sawsiv ele geçiyor	26
Köyden sonra yöremizi de terk ediyoruz	29
Tahrikler bitmek nedir bilmiyor	31
Hêyder öldürülüyor	32
Demenan'a göç ediyoruz	32
Demenan aşireti, Alan aşireti ile barışmak istiyor	35
Dedem ile ninemin çilesi	36
Tuzaklar Usiv'in peşini bırakmıyor	37
Şanssızlık Dewrês'in de yakasını bırakmıyor	39
Aile olarak dağılma noktasına geliyoruz	40
Usiv'in annesi Demenan'ı terk ediyor	41
Alîyê Usivî ailesi düşkün ilan ediliyor	41
Demenan yöresinde durumumuz giderek kötüleşiyor	42
Düğün sırasında damadımız Silêman'a pusu kuruluyor	44

Demenanlılar misilleme olarak Tornê Hesenî Seydî'ye (Uso Mozik) pusu kuruyorlar.....	46
Dewrês cezaevinden çıkıyor.....	48
Annem ölüyor.....	49
Bir ayı avı.....	50
Qemo Por olayı.....	51
Yaralanıyorum.....	53
Dedemin öldüğünü öğreniyorum.....	56
Asker köyümüz Qurze'yi kuşatıyor.....	57
Paş'ı terk ediyorum.....	59

İKİNCİ BÖLÜM	63
Dersim silah teslim ediyor.....	63
1937-38 geliyor: Giderek yükselen ölümün ayak sesleri.....	65
Zeynel Çavuş'un payına düşenler.....	71
Usênê Alîdostî'nin hikâyesi.....	72
Yaşamla ölüm arasında gidip geliyorum.....	74
Besle kargayı oysun gözünü atasözünü doğrulayan bir olay.....	76
Kovalamaca başlıyor.....	78
Kaybettiğim kafiye ile yeniden buluşuyorum.....	95
Pîr Dursin ile karşılaşılıyor.....	97
Dewrês İvrayîm'in öldürülüşü.....	113
Katliam durduruldu ama sürgün devam ediyordu.....	118
Plemurîye (Pülümür) yöresinden farklı bir ses.....	120
Ablamın akıbetini öğrenmeye çalışıyoruz.....	120
Geçirdiğimiz iki kaza.....	123

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	125
Yavaş yavaş bir araya geliyoruz.....	125
Erzincan depremi oluyor.....	126
Okuma-yazma öğreniyorum.....	128
Ekmek parası için gurbet yollarına düşüyoruz.....	131
Memlekete geri dönüyorum.....	137
İki genç kızımızın ayı ile kavgası.....	141
Elife'nin başına gelenler.....	142
Tekrar Zonguldak yolundayım.....	145
Zonguldak'tan sonra İstanbul.....	148

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	153
Askere gitme günü geliyor.....	153
Savaşın bazı etkileri.....	161
Askerlik günlerinde Dersimli bir arkadaşın anlattıkları.....	163

Bodrum'dan Aydın'a gidiyoruz.....	165
Yine hastalanıyorum.....	168
Aydın'a dönüyorum.....	170
Terhis oluyorum.....	171
Balat değirmeninde çalışmaya başlıyorum.....	176
Sendika kurmaya çalışıyoruz.....	178
BEŞİNCİ BÖLÜM	181
On yıl sonra tekrar memleketteyim.....	181
Evleniyorum.....	188
Yeni bir İstanbul yolculuğu.....	189
Köyden göç ediyoruz.....	195
ALTINCI BÖLÜM	199
Almanya yolu açılıyor.....	199
Sonunda Almanya'dayım.....	205
Almanya'daki hayatım.....	207
İş kazası geçiriyorum.....	208
Emeklilik günleri gelip çatıyor.....	213
YEDİNCİ BÖLÜM	215
Bazı acıları unutamıyorum.....	215
SEKİZİNCİ BÖLÜM	223
Köyümüzün halkı köyü terk etmek istiyor.....	223
DOKUZUNCU BÖLÜM	229
1980 cuntasından sonra.....	229
Son aile de köyümüzü terk ediyor.....	232
İbrahim'i çok erken yaşta kaybediyoruz.....	234
Bildiğim ilk Kürt derneği.....	234
ONUNCU BÖLÜM	237
Bazı usul ve törelerimiz.....	237
<i>Ekin</i>	237
<i>Harman</i>	237
<i>Hayvan besleme</i>	239
<i>Ekmek</i>	239
<i>Yoğurt, ayran, yağ, çökelek</i>	240
<i>Ot ve pancar türleri</i>	240
<i>Meyve</i>	242

<i>Sebze ve bostan</i>	243
<i>Başka yemek çeşitleri</i>	243
<i>Et ve kurban</i>	244
<i>Hayvan beslemek</i>	247
<i>Tuvalet</i>	248
<i>Banyo</i>	248
<i>İyi ve kötü günler</i>	249
<i>Ziyaret ve nişangâhlar</i>	250
<i>Ateş</i>	253
<i>Cin-peri işi</i>	253
<i>Rüya</i>	254
Hastalıklar	254
<i>Hastalık nedenleri</i>	254
<i>Akli dengesini yitirme</i>	255
<i>Uyuz</i>	256
<i>Sıtma</i>	256
<i>Göz hastalıkları</i>	257
<i>Kimi öteki hastalıklar, doktora gitme olanakları ve temizlik</i>	257
Boyamacılık, dokumacılık	258
Hayvan hastalıkları, nazar baktırma	258
Kirvelik ve musahiplik	259
<i>Bahta sığınma</i>	260
Pir-rehber, cem, çiralix, gulvang	261
Kavga ve cemaat	264
Kadınların durumu	265
<i>Hamilelik ve doğum</i>	267
Evlilik ve düğün	268
Radyo	269
Sonsöz	271
EKLER: DEWRÊSÊ MÎRZALÎYÊ USÊNÎ'NİN ANLATTIKLARI	275
Ek 1: Aliyê Manqulî Ailesi.....	277
Ek 2: “Usiv Öldürülüyor, Ben de Hapse Giriyorum”.....	281
Ek 3: 1938 Yılında Gördüklerim.....	289
Ek 4: Çığ Altında Kalıyorum.....	297
Ek 5: Askerliğim.....	299
Albüm	305

TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ

Qurzeli Usiv'in 70 Yılı olarak Türkçeleştirebileceğimiz *Hotay Serra Usivê Qurzkizî'nin* ilk baskısından bu yana 21 yıl geçti. Apo Usiv'in yaşam hikâyesini yazmak için kendisiyle ilk konuştuğumda, bunu anadilimizle yapmak istediğimi hesaba katmamıştı. Pek çok Kürt gibi, onun açısından da bu iş “doğal olarak” Türkçe olurdu.

Buna karşılık “Türkçe değil, kendi anadilimizden yayınlayacağız anılarını,” dediğimde, bir an için şaşkınlık geçirmiş, arkasından da “Olur mu ki?” diye sormuştu. “Olur mu ki” dediğin ne?” diye sorduğumda ise “Bizim dilden hazırlayabilir misin, zor olmaz mı?” demiş ben de buna “Zor olmaz ama öyle bile olsa, anadilimizle yazmamız daha uygun olur. Senin hayatın en iyi senin dilinde anlatılır,” şeklinde yanıt vermiştim.

Benden duyduğu bu sözlerin, onda yarattığı sevinç, yaşlı gözlerinde beliren parıltı, bugün hâlâ gözümün önünden gitmiyor. Bu, onu o an için gençleştirmişti desem yanlış olmaz.

Bu konuşmadan sonra, Apo Usiv anılarını Kırmancca (Zazaca) olarak anlatmaya başlamıştı. Gerçi alışkanlık sonucu bazen kaçamak yapıp araya Türkçe katıyordu ama müdahalem üzerine her keresinde yeniden Kırmanccaya dönüyor ve böylece kasetin birini bitirip ötekini takar olduk teybimize.

Yaklaşık bir haftalık bir çalışmadan sonra, kasetleri aldığım gibi Almanya'nın Frankfurt kentini terk ettim ve o zaman yaşamakta olduğum İsveç'in başkenti Stockholm'un yolunu tuttum.

Apo Usiv'a anılarımı Kırmancca olarak hazırlamanın zor olmadığını söylemiştim, ancak pratikte durum pek de öyle değildi. Gerçi 1976'lardan beri anadilimi, yazı dili olarak kullandığım oluyordu ama doğru yazım kuralları bakımından hâlâ çok ciddi zorluklarım vardı. Üstelik, o tarihe kadar Kırmancca ile ilgili herhangi bir standartlaştırma çalışması da yapılmış değildi. Ancak yılmadım ve yaklaşık bir yıllık bir çabadan sonra anlatılanları yazılı hale getirmeyi başardım.

Anılar yazılı hale gelir gelmez, benim gibi Stockholm'de yaşamakta olan Malmisaniy'a verdim. O da sağ olsun, verdiğim tekstleri dikkatle ve severek okudu; doğru yazım kurallarına uygun hale gelmesi için büyük emek sarfetti. Bu çalışmanın hikâyesinden bahsederken, onun bu katkısına değinmeden geçmek haksızlık olurdu.

Kitabın Kırmanccasının 1. baskısı, Stockholm'de bulunan Roja Nû Yayınları arasında çıktı. 2. baskısı ise İstanbul'da Deng Yayınları tarafından yapıldı.

Anı, kitap şeklinde çıktıktan sonra da Apo Usiv ile defalarca görüştük, Türkçeye çeviri dahil pek çok noktayı döne döne konuşup tartıştık. Bu arada yaşam hikâyesinin bir özetini Türkçe olarak kamera ile kayıt altına almayı da ihmal etmedik.

Elinizdeki çalışma, Türkçe ile yapılan ilk baskı oluyor. Kırmanccadan Türkçeye çeviriyi benim gibi Apo Usiv'in akrabası olan Qemerê Sawisivî, resmîyetteki adı ile Kamer Beysülen yaptı.

Ebru Uzpeder, Gülşen Bilican ile Dr. Gönül Kaya Akın tasahih amacı ile teksti okuyarak katkıda bulundular, sağ olsunlar; kendilerine teşekkür ederim.

Türkçe metinlerin hazırlanışı sırasında, kimi bölümlerde fazlaca detaylara girildiğini fark ettim. Toplumumuzu bilen ve Kırmancca konuşan okuyucu bakımından önemli bir sorun teşkil etmeyen bu tür ayrıntılar, Türkçe okuyucu için sıkıcı ola-

bilirdi. O yüzden de yeri geldikçe, gerekli sadeleştirmeleri yapmaktan geri kalmadım.

Bundan ayrı olarak, kitapta kahramanlarının gerçek isimleri verilerek anlatılmış kimi olaylar var ki aynen yayınlamak belli rahatsızlıklara ve sorunlu ilişkilerin ortaya çıkmasına yol açabilirlerdi. Apo Usiv'in onayını da alarak bu nitelikte olan kimi olaylara tamamen ya da kısmen yer vermemeyi tercih ettim.

Bu çalışmada, Kürtçe özel adlar orijinal halleriyle alındı. Bunun bir nedeni, özel isimlerin çeviri yapılarak yayınlanmasını prensip olarak doğru bulmamamdı. İkincisi, Türkçe alfabede bulunmayan ve “q”, “x” ve “w” harfleriyle ifade edilen seslerin Türkçe alfabeyle uyarlanarak “k”, “v” ve “ğ” ya da “h” harfleriyle yazılması ise dilde mevcut olmayan, yani aslında var olmayan sözcüklerin ortaya çıkmasına neden olduğu gibi zaman zaman önemli anlam değişikliklerine de yol açabiliyor.

Kürtçe alfabeyle yazılmış sözcükleri okurken okuyucu tarafından göz önünde tutulması gereken önemli bir nokta şudur: Türkçedeki “ı” ve “i” harflerinin yerine Kürt alfabesinde “i” ve “î” kullanılmaktadır. O nedenle de örneğin okurun “Alik” adını gördüğünde, buradaki “i” harfinin Türkçedeki “ı” harfine denk düştüğünü gözden uzak tutmaması gerekir.

Bu durumun, Kürtçe bilmeyen okuyucu açısından bazı zorlukları olduğunun bilincindeyim. Bu okuyucu kitlesinden biraz sabır ve çaba göstermelerini beklemekten başka çaremiz yok.

Öte yandan yeri gelmişken bu çalışmanın Kırmancasına yazdığım önsözün bir yerinde söylediklerimden bir paragrafı, Türkçe okuyucuya sunmak isterim. 21 yıl önceki 1. baskıda şöyle demiştim:

“Amca Usiv'in yaşamı nedir? Kendisinin de belirttiği gibi onun yaşamı, bu yaşamda onun başına gelenler, başka hiç kimsenin başından geçmeyen görülmemiş şeyler değiller. Apo Usiv'in yaşam hikâyesi, sadece ona ait değil, her insanımızın başından geçenler, bütün halkımızın yaşadıklarıdır. Az ya da çok Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana ülkemizin, halkımızın yaşamının bir özetidir bu.”

Bu çerçevede bir değerlendirmede bulunmak gerekirse, bu yaşam hikâyesini üç ana başlık altında ele alabiliriz.

1. Apo Usiv'in hayat hikâyesi, Kürt toplumunun iç yapısını, insan-insan ilişkisini çok yalın bir biçimde gözlerimizin önüne sermektedir. Bu ilişkilerin acımasızlığını ve toplum üzerindeki yıkıcı etkilerini anlamadan, Kürtlerin en azından son yüzyılın tarihini yazmak, bugün karşı karşıya buldukları sorunların doğru bir analizini yapmak, pek de mümkün gözüküyor.

2. Apo Usiv'in yaşam öyküsünün ikinci önemli yanı, Kürt-devlet ilişkisini de yine aynı berraklıkla ortaya koyuyor olmasıdır. Onun anlattıklarını okurken sömürgeci bir gücün, bir halka karşı izlediği sınırsız baskı ve zulmü, amaçlarına ulaşabilmek için işlemekten çekinmediği insanlık suçlarını bir aynada seyreder gibisiniz.

Kuşkusuz, anılarda bu anlamda dile getirilenlerin doruk noktasını ise 1937-38 jenosidi oluşturmaktadır. Olayları bizzat yaşamış ve kendisi de defalarca ölüm ile burun buruna gelmiş bir görgü tanığı olan Apo Usiv'in yaşam öyküsünün, bu soykırımını çok yakından mercek altına alan baş yapıtlardan biri olduğunu söylersek durumu abartmış olmayız.

3. Ve nihayet Apo Usiv'in hayat hikâyesi, son yüzyılda Kürdün ekmeğini kazanma kavgasının, bu yönde katlandığı inanılması zor güçlüklerin tipik bir örneğidir.

Yeri gelmişken şu noktayı da vurgulamak isterim: Apo Usiv'in anılarında dile getirilenler, özel olarak kimseye karşı olmak, birilerini yıpratmak ya da tersine kimseyi kahramanlaştırmak amacı ile söylenmiş şeyler değiller. Ne Apo Usiv, yaşamını anlatırken ne de ben onun anlattıklarını kitap haline getirirken böyle bir düşünceye sahip olduk.

Doğaldır ki insanlar annelerinden “iyi” ya da “kötü” olarak doğmazlar. Bu, soy-sopla ya da genetik ile ilgili bir şey değil. İnsanı şekillendiren ve kişiliğinin oluşmasına neden olan asıl etken, aileden başlayarak içerisinde büyüdüğü çevredir. Bu bakımdan Apo Usiv'in anılarını okuyan yeni nesiller, gözlerini bahsi geçen bireylerden çok toplumumuzun o dönemki yapısına, onun insana verdiklerine bakmalılar.

Kimbilir, belki de Apo Usiv'in anıları, yeni nesiller üzerinde olumlu bir etki yaratır ve onları hem coğrafi ve hem de kültürel olarak kendi geçmişleri ile bağ kurmaya teşvik eder; "Biz kimiz, neden bizden önceki nesillerin, yani atalarımızın yaşadıkları topraklarda değiliz? Bizimkiler gibi oralarda yaşamış olan neslin öteki çocukları, yani akrabalarımız şimdi neredeler, ne yapıyorlar?" türü soruların yanıtlarını aramaya iter kendilerini.

Günümüzde, akıllara durgunluk verecek düzeyde gelişmiş iletişim olanaklarına sahibiz. Yeni nesiller, pekâlâ bu olanaklardan yararlanıp birbirleriyle diyalog kurabilir, hep birlikte geçmişleriyle tanışabilir, onunla barışabilirler. Apo Usiv'in köyü Qurze, alabildiğine sarp ama görülmeye değer bir güzelliğe sahiptir. Fırsat buldukça gidip oralarla tanışmak, havasını soluyup suyundan içmek ama daha da önemlisi kavgacı eskinin enkazı üzerinde yeni ve kardeşçe ilişkiler yeşertebilmek, bizim Kunta Kinte'lerimiz için gerçekleştiremeyecek bir şey olmasa gerek.

Apo Usiv'i 3 Aralık 2012 günü kaybettik. Gerek anılarını anlatırken gerekse öteki görüşmelerimizde doğup büyüdüğü köyde gömülmesini çok istediğini söylemişti. O öldüğünde, bu köye daha doğrusu köyümüze gidip gelmek olanaksızdı, fiili yasak vardı. Üstelik mevsim kıştı, onu oraya götürmek olanaksız olmasa da çok zordu. Yasak engeli ortadan kalktığında, bahsini ettiğim vasiyetini yerine getirebilir miyiz, bilemiyorum. Ama bunun için çaba harcayacağım. Bu, siz okuyuculara sözümdür.

MUNZUR ÇEM
Berlin, 19 Kasım 2013

BİRİNCİ BÖLÜM

Çocukluğum ve ailemizin dağılması

Burada, hayatımda olup bitenleri, başımdan geçenleri, gördüklerimi ve yaşadıklarımı anlatmak istiyorum.

Ben, Qurze'liyim. Qurze, Hop köyünün mezrasıdır. Nahiyemiz Xorxol'un bir adı da Conage'dir. Devlet köylerin isimlerini değiştirdince, Xorxol'u da "Yayladere" olarak adlandırdı. Xorxol, daha önce Bingöl'ün Gêxî (Kiğı) ilçesine bağlı iken, 1990'lı yıllarda ilçe haline getirildi.

Usênê Mîrzalî adıyla bilinen kişinin torunuyum ben. Zaten aile olarak da onun adı ile anılırız. Halk arasında bize "Çê Usênê Mîrzalî" (Usênê Mîrzalî Ailesi) denir. Daha geniş çerçevede ise Çê Alîyê Manqulî (Alîyê Manqulî Ailesi) olarak biliniyoruz. (Ek 1)

Babamın adı Memedalî, anneminki ise Xanime'dir.

Hayatımda ilk hatırladığım kişi dedemdir. Onu, yatağının üzerinde oturur halde hatırlıyorum. İhtiyardı, bembeyaz, gür ve güzel bir sakalı vardı. O günkü yaşı yüzün üzerinde tahmin ediliyordu. Hatta yüz on, yüz yirmi yaşlarında olduğunu söyleyenler de vardı.

Dedem, görmüş geçirmiş, bilgili bir insandı. Halk hekimi

olarak ünlüydü. Birçok hastalığı, kurşunla yaralananlar dahil, yaralıları kendi yaptığı ilaçlarla tedavi ediyordu. Vücutta kalmış kurşunu çıkartıyor, kırık ve çıkıkları iyileştiriyordu. Ayrıca cömert, eli açık bir insandı. Onun konukseverliği ve ünlü sofrası bugün hâlâ halk arasında konuşulmakta, övgüyle bahsedilmektedir.

Dedemin karısının adı Mele'ydi. Bahsettiğim dönemde o da halen yaşıyordu.

Dedemin oğullarından Alik amcam ile babam hayattaydılar. Pulik amcam ile Mîrzalî amcam ise ölmüşlerdi. Alik amcamın karısının adı Xime, Mîrzalî amcamınkisinin adı ise Elife'ydi. Amcamın ölümünden sonra Elife, Pulik amcamın oğlu Saw-siv ile evlenmişti. Alik amcamın üç kızı, iki oğlu vardı. Kızlarının büyüğü Elife, ortancası Xece, en küçüğü de Zere'ydi. Oğullarından büyüğü Usiv, küçüğü de Mîrzalî'ydi. Pulik amcamın, Fatê adında bir kızı vardı. Mîrzalî amcam ise Dewrês adında bir oğul ile yine Fate adında bir kız çocuğu sahibiydi.

Evimiz, köyün üst tarafındaydı. Yöremizde evlerin duvarları taşandı. Misafir odamız oldukça büyüktü. İçerisinde elli-altmış kişi rahatlıkla oturabiliyordu. Ev halkı için ayrılan kısım ikiye bölünmüştü; bir tarafı kiler ve mutfak olarak kullanılıyor, öteki tarafında ise hane halkı olarak biz oturuyorduk. Ahır, evin yan tarafındaydı ve iki bölümdü. Biz balcı bir aile olarak ünlenmiştik. Arılarımız gerçekten de çoktu. Dedemden kalan üç gözlü arlığımız son zamanlara kadar kullanıldı.

Köyümüzün halkı, akrabaydı. Ne var ki yine de bir arada olmak istemiyor, düşmanlık ediyorduk...

Şîx Seîd (Şeyh Sait) başkaldırısı ve bizimkilerin tutumu

Günlerden bir gün, Şîx Seîd adındaki bir kişinin devlete karşı ayaklandığı haberi yayıldı. Ayaklanmanın başlamasıyla birlikte, devlet; "Her kim devlete yardım eder de Şeyh Sait'e karşı savaşırsa; ne tür suç işlemiş olursa olsun affedilecektir," diye çağrıda bulundu. Daha önce bir adam öldürmüş olan akrabamız Hêyder bu fırsatı kaçırmak istemedi ve milis olarak Şeyh

Sait kuvvetlerine karşı savaşta yer aldı. Sadece o değil, bizim taraftan başkaları da yaptılar aynı şeyi.

Örneğin, Seter köyünden Dewrês İvrayîm, Hesenê Hemêdî, Usêno Qiz, bizim köyden amcam Aliyê Usivî ile birkaç kişi daha gitmişlerdi. Doğruyu söylemek gerekirse, Gêxî (Kiğı) tarafından Alevi olsun, Sünni olsun fark etmez; birçok kişi, bir araya gelerek devlete yardım etti.

Gêxî yakınlarında Temran adında bir köy vardı. Bir ara, Şeyh Sait'in taraftarlarından bir grup gelip oranın halkı ile konuşuyor. Tabii gece geliyorlar. Niyetleri, ertesi gün Gêxî'yi kuşatıp hükümetin elinden almaktır. Temranlılar ise bir yandan onlara yardım sözü verirken, bir taraftan da el altından hükümete haber veriyor ve böylece tuzak kurulmasını sağlıyorlar.

Buna göre, Şeyh Sait'e bağlı kuvvetler köye geldikleri zaman, Temranlılar, yüksek bir tepede ateş yakacaklar. Bu işaret verilir verilmez de devlet kuvvetleri harekete geçecek ve onları köyde kuşatmaya alacaklar.

Derken önceden konuşulduğu gibi Şeyh Sait'e bağlı silahlı güçler, gece Temran'a geliyorlar. Temranlılar, onlara konuk muamelesi yapıp ağırlarken bir yandan da hükümet tarafına verdikleri söze uygun olarak belirlenen tepede ateş yakıyorlar. O zaman da jandarma, yanındaki Kürt milislerle beraber köyün etrafını sarıyor ve Şeyh Sait kuvvetleri çatışarak geri dönmek mecburiyetinde kalıyorlar.

Vank köyünden uzaktan akrabamız Usêno Qiz, arkadaşlarıyla birlikte Palu taraflarında katıldığı bir çatışmadan bahsederken sık sık şu ilginç olayı aktarıyordu:

– Bir gün yine Şeyh Sait kuvvetlerine silah sıkmak üzere cepheye gittik. Ama ne yaptysak hedefi tutturamadık, isabet ettiremedik. Çünkü biz dağlarda kavga etmeye alışmıştık, bulunduğumuz yer ise düzlüktü. Düz arazide savaşmayı iyi beceremiyorduk. Bir süre sonra sekiz yüz metreden nişan aldım ve nasıl ki tetiği çektim, hedef aldığım adam düştü; kurşunum isabet etmişti. Bunun üzerine durumu arkadaşlarıma anlattım, onlar da sekiz yüzden nişan aldılar, böylece üstünlük sağladık. Şeyh Sait kuvvetleri o gün bizden epey zarar gördüler.